

Tiesības uz taisnīgu tiesu: Satversmes tiesas aktuālie nolēmumi

Aldis Laviņš

Satversmes tiesas tiesnesis

2020. gada 9. jūlijā

Uzrunas struktūra

1. Vispārīgi secinājumi par metodoloģiju, kādā izvērtē normas satversmību Satversmes 92.pantam;
2. Aktuālie Satversmes tiesas spriedumi un būtiskākās atziņas;
3. Par tiesību normām, kuras tikušas apstrīdētas, taču lieta netika ierosināta.

Metodoloģijas nozīme

- 1) Satversmības izvērtēšanas metodoloģijas pārzināšana palīdz veikt analīzi, vai, piemēram, iecerētie grozījumi normatīvajos aktos pirmsšķietami atbilst pamatlikumam.
- 2) Satversmes 92.panta saturs noteic piemērojamo metodoloģiju dažādību. Panta saturu veido četri teikumi, katram no tiem piemērojamā metodoloģija var būt atšķirīga. Turklāt, jāievēro pirmā teikuma apjomīgais saturs.
- 3) Satversmes tiesas apkopojums ir vērtīgs izziņas avots, kas palīdz tiesību piemērotājam orientēties metodoloģiju dažādībā.

Aktuālie tiesas nolēmumi

1. Tiesības uz pieeju tiesai institucionālajā nozīmē

Vai ir izveidots juridisks mehānisms aizskarto tiesību un likumisko interešu aizstāvēšanai (neatkarīga, objektīva tiesa vai cita institūcija)

Spriedums lietā Nr. 2016-06-01 - tiesa vērtēja, vai lēmuma pieņemšanā par speciālo atļauju personai tiek nodrošinātas no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietošās tiesības uz pieeju tiesai un tiesības uz procesuālo taisnīgumu. Sk. arī lēmumu par tiesvedības izbeigšanu Nr. 2017-20-0103.

2. Tiesības uz pieeju tiesai kā taisnīgam procesam

Vai nepastāv nesamērīgi šķēršļi pieejai izveidotajam juridiskajam mehānismam

Spriedums lietā Nr. 2005-18-01 - tiesa vērtēja, vai Civilprocesa likuma regulējums, kas neparedz apstrīdētajā normā noteiktās drošības naudas apmēra samazināšanu vai arī personas atbrīvošanu no drošības naudas nomaksas, nerada nesamērīgus šķēršļus pieejai tiesai.

3. Procesuālās garantijas

Vai nodrošinātas taisnīga tiesas procesu raksturojošās garantijas (piemēram, tiesības tikt uzklautam; vispusīga un objektīva pierādījumu izvērtēšana, pienācīgs termiņš aizstāvības nodrošināšanai u.c.)

Spriedums lietā Nr. 2019-15-01 – tiesa vērtēja, vai noteiktais termiņš kasācijas sūdzības iesniegšanai kriminālprocesā īpaši apjomīgās un sarežģītās lietās ir pienācīgs aizstāvības nodrošināšanai.

4. Taisnīgas tiesas principi

Vai lieta tiek izskatīta atbilstoši taisnīgas tiesas principiem (piemēram, pušu līdztiesības princips, sacīkstes princips, pamatojuma princips u.c.)

Spriedums lietā Nr. 2015-19-01 - tiesa vērtēja kārtību, kādā ierosināma procedūra par kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem (taisnīga sprieduma princips v. *res judicata* princips)

4. Tiesas nolēmumu pārsūdzība

Vai likumdevējam ir pienākums paredzēt tiesas nolēmuma pārsūdzību augstākas instances tiesā

Spriedums lietā Nr. 2016-01-01 - par normu, kas noteica, ka tiesas lēmums par fiziskās personas maksātnespējas procesa izbeigšanu, neatbrīvojot fizisko personu no atlikušajām parādsaistībām, nav pārsūdzams.

Satversmes 92.pants kolēģiju praksē

1. Civilprocesa likuma 32.¹ panta trešās daļas trešo teikumu (*Lēmumu par lietas nodošanu no vienas tiesas citai tiesai pieņem rezolūcijas veidā, un tas nav pārsūdzams.*)

2. Konkurences likuma 30. panta trešās daļas vārdus „attiecībā uz kuru izdots pagaidu noregulējums” (*Lēmumu par pagaidu noregulējumu procesa dalībnieks, attiecībā uz kuru izdots pagaidu noregulējums, var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā 10 dienu laikā no tā spēkā stāšanās dienas*).

Kolēģiju prakse II

4. Advokatūras likuma 48.¹ pantu un Civilprocesa likuma 85. panta trešās daļas pirmo teikumu (*Zvērināta advokāta pilnvarojumu un tā apjomu, kā arī tiesības izpildīt šā likuma 48. pantā noteiktos uzdevumus apliecina orderis, kura paraugu apstiprina Latvijas Zvērinātu advokātu padome. Advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis. Ja advokāts uzstājas kā puses pilnvarots pārstāvis, šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru*).

5. Nacionālās drošības likuma 44. panta sesto daļu (*Ja tiesai lietas apstākļu objektīvai noskaidrošanai ir nepieciešams pārbaudīt valsts noslēpumu saturošu informāciju, tad ar šādu informāciju iepazīstas un to izvērtē tikai tiesa. Nolēmumā tiesa norāda, ka šī informācija ir izvērtēta*).

Kolēģiju prakse III

6. Civilprocesa likuma 617. panta pirmās daļas 6. punkts (*Tiesa izsoli atzīst par spēkā neesošu, ja, vēršot piedziņu uz nekustamo īpašumu, tiesu izpildītājs pieļāvis būtiskus procesuālus pārkāpumus vai konstatēti citi būtiski apstākļi, kas nepieļauj nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz pircēja vārda.*)

7. Civilprocesa likuma 82. panta sestā daļa (*Fiziskās personas lietas kasācijas instances tiesā ved pašas vai ar advokāta starpniecību.*)